

**Реалізація концептуальної моделі ВЕЛИКИЙ ЛАНЦЮГ БУТТЯ у оповіданнях А. Бірса та М. Яцкова:
компаративний аналіз**

В центрі дослідження знаходиться концептуальна структура ВЕЛИКИЙ ЛАНЦЮГ БУТТЯ – культурна модель, яка за вертикальною шкалою розташовує "вищих" створінь та їх якості над "нижчими" створіннями та їх якостями [1: 166]. Утворення словесних поетичних образів від цієї моделі є поширеним у художній традиції, адже саме на ній базується різновид метафори – персоніфікація. Крім того, ця концептуальна структура є досить продуктивною при утворенні символіки [див. 2: 83] завдяки наявності метонімічного компонента, що реалізується у символізованих словесних поетичних образах, утворених від моделі ВЕЛИКИЙ ЛАНЦЮГ БУТТЯ.

Метою доповіді є встановлення спільних та відмінних рис у концептуалізації світу А. Бірсом та М. Яцковом шляхом порівняння основних концептуальних метафор та метонімії, утворених від моделі ВЕЛИКИЙ ЛАНЦЮГ БУТТЯ, в творчості українського та американського авторів. Таким чином, актуальним видається встановлення концептуальних паралелей між творами двох авторів, які належать до різних культур.

Було встановлено, що словесна образність творів А. Бірса тяжіє до означення людей як предметів та тварин, що, на нашу думку, говорить про негативне та дещо зневажливе ставлення до людей, притаманне цьому автору. У аналізованих оповіданнях А. Бірса створюється атмосфера, максимально наближена до реалістичної, а отже образність його оповідань не багата; розповідь більше схожа на документацію фактів, а не їх зображення, як наприклад, в оповіданнях "The Moonlit Road" ("Дорога, осяяна місячним світлом") та "John Bartine's Watch" (Годинник Джона Бартіні).

Найбільшою за чисельністю групою референтів метафор, утворених від концептуальної моделі ВЕЛИКИЙ ЛАНЦЮГ БУТТЯ виступає людина з її якостями. Тобто, саме людина – це та істота, на якій фокусується увага А. Бірса. Другим найчисельнішим референтом серед аналізованих словесних поетичних образів є "природа", наприклад, "roots had committed unspeakable sin" (RU, 215) (коріння вчинило невимовний гріх). У оповіданнях автора описи природи слугують фоном для розгортання подій, хоча і не завжди використовуються автором для зображення почуттів героїв, а скоріше, навпаки, протиставляються їм. А. Бірс зображує найчастіше ліс, наприклад, в оповіданні "The Tough Touse" ("Жорсткий бій"), чи річку, як в оповіданні "The Occurrence at the Owl Creek Bridge" ("Подія на містку через Совиний ручай").

На протигагу творам А. Бірса, словесна образність оповідань М. Яцкова більшою мірою зосереджена на персоніфікованому зображенні природи, зокрема сільською місцевості Карпатських гір, наприклад, у оповіданнях "У наймах" та "Молоде вино грониться...", яка значною мірою протиставляється зубожілої та нещасливій долі простих українських людей на рубежі століть. Таким чином, найпоширенішим референтом образності автора є "природа". Незважаючи на те, що в центр оповідань автора поставлена людина, яка майже безсловесно підкорюється, а не протистоїть, як у А. Бірса, зовнішнім ситуаціям та фатуму, словесна образність більшою мірою вживається автором для опису стану та сприйняття людиною природи та навколишнього світу, як наприклад, словесна метафора "...а ніч підкрадається, як злодій, гасить мій провісок, прлягає надію і посувається з моїм туском далі і далі. Сповиває землю, небо, цілий світ" (УМБКС, 66), утворена від концептуальної метафори ніч – це злодій.

Концепт ЛЮДИНА є другим за чисельністю референтом у словесній образності М. Яцкова. Але, на відміну від словесних поетичних образів А. Бірса, проєкція та проведення образних паралелей між людиною та тваринним світом чи світом речей не створює ефекту жаху (horror), а скоріше підкреслює зворушливе ставлення автора до своїх персонажів. Порівняйте наприклад, словесний поетичний образ А. Бірса "the unnatural prominence of nose, the absence of chin, the fierce eyes, gave this man the appearance of a great bird of prey crimsoned in throat and breast by the blood of its quarry" (Chicamauga, 152) (незвична опуклість носа, відсутність підборіддя надавала цій людині вигляду великого хижого птаха з малиновими від крові своєї здобичі горлом та грудьми) та словесний поетичний образ М. Яцкова "вона ластівкою припала до них" (Повернення, 106).

Тож, хоча концептуальна модель ВЕЛИКИЙ ЛАНЦЮГ БУТТЯ знайшла своє відображення в творчості двох авторів, А. Бірса та М. Яцкова, спосіб осмислення дійсності при створенні словесних поетичних образів відрізняється.

Література

1. Turner M. The Literary Mind. The Origins of Thought and Language / Mark Turner. – N. Y., Oxford: Oxford University Press, 1996. – 187 p. 2. Шурма С. Г. Поетика образу та символу в американському готичному оповіданні: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі новелістики Е. По, А. Бірса та Г. Лавкрафта): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Світлана Григорівна Шурма. – К., 2008. – 251 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

(Повернення) = Яцків М. Ю. Повернення / Ю. М. Яцків // Яцків Ю. М. Новели [Редкол.: В. І. Данканич та ін.; Упоряд. і авт. вступ. ст. М. М. Ільницький] – Львів: Каменяр, 1985. – С. 105-106.
(УМБКС) = Яцків М. Ю. У милосердної богині з кам'яним серцем / Ю. М. Яцків // Яцків Ю. М. Новели [Редкол.: В. І. Данканич та ін.; Упоряд. і авт. вступ. ст. М. М. Ільницький] – Львів: Каменяр, 1985. – С. 66-76.

(Chicamauga) = Bierce A. Chicamauga / A. Bierce // The Complete Short Stories of Ambrose Bierce: [comp. E. J. Hopkins]. – Lincoln and L.: Univ. of Nebraska Press, 1984. – P. 313-319.

(RU) = Bierce A. The Realm of the Unreal / A. Bierce // The Complete Short Stories of Ambrose Bierce: [comp. E. J. Hopkins]. – Lincoln and L.: Univ. of Nebraska Press, 1984. – P. 105-111.